

O'ZBEK TILIDA IMLO QOIDALARINI O'RGATISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti "O'zbek tili va adabiyoti" kafedrasini mudiri, filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

dilyuldasheva83@gmail.com

0000-0002-3898-2113 ORSID

Annotation: This article analyzes modern approaches to teaching spelling rules in the Uzbek language. In particular, it highlights the role of innovative pedagogical technologies, interactive methods, and digital resources in improving students' literacy skills. A comparative analysis of traditional and modern methods of teaching orthography is provided, focusing on effective strategies for developing and reinforcing spelling competencies. The study also examines the impact of online platforms, multimedia tools, electronic textbooks, and testing systems on the learning process. The article offers practical recommendations for implementing new approaches aimed at enhancing the quality of teaching spelling rules.

Keywords: orthography, literacy, modern pedagogical technologies, digital education, interactive methods, teaching strategies, learning process, linguodidactics, information and communication technologies (ICT), online platforms

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek tilida imlo qoidalarini o'rgatishda qo'llanilayotgan zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinadi. Xususan, ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish, interaktiv metodlar va raqamli resurslarning savodxonlikni oshirishdagi o'rni yoritiladi. Imlo o'rgatishning an'anaviy usullari bilan zamonaviy metodlar qiyosiy tahlil qilinib, o'quvchilarda orfografik ko'nikmalarni shakllantirish va mustahkamlashning samarali strategiyalari ko'rsatib beriladi. Shuningdek, onlayn platformalardan foydalanish, multimediyaviy vositalari, elektron darsliklar va test tizimlarining o'quv jarayoniga ta'siri mushohada qilinadi. Maqola imlo qoidalarini o'rgatish sifatini oshirishga xizmat qiluvchi yangicha yondashuvlar bo'yicha amaliy tavsiyalarni ham o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: imlo, savodxonlik, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli ta'lim, interaktiv metodlar, o'qitish strategiyalari, o'quv jarayoni, lingvodidaktika, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), onlayn platformalar.

Аннотация: В данной статье анализируются современные подходы к обучению правилам орфографии в узбекском языке. В частности, освещается роль инновационных педагогических технологий, интерактивных методов и цифровых ресурсов в повышении грамотности учащихся. Проводится сравнительный анализ традиционных и современных методов обучения орфографии, а также представлены эффективные стратегии формирования и закрепления орфографических навыков. Кроме того, рассматривается влияние онлайн-платформ, мультимедийных средств, электронных учебников и тестовых систем на учебный процесс. Статья включает практические рекомендации по внедрению новых подходов, направленных на повышение качества обучения орфографическим правилам.

Ключевые слова: орфография, грамотность, современные педагогические технологии, цифровое образование, интерактивные методы, стратегии обучения, учебный процесс, лингводидактика, информационно-коммуникационные технологии (ИКТ), онлайн-платформы.

Til jamiyatning asosiy kommunikativ vositasi bo'lib, uning to'g'ri va savodli qo'llanishi ijtimoiy-madaniy taraqqiyotning muhim ko'rsatkichlaridan biridir. O'zbek tilida imlo qoidalarini o'rgatish jarayoni nafaqat lingvistik bilimlarni egallash, balki o'quvchilarda to'g'ri yozish kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qiladigan muhim didaktik yo'nalish hisoblanadi. Bugungi kunda ta'lim jarayonining raqamlashtirilishi, pedagogik texnologiyalarning yangilanishi va global axborot muhiti kengayishi imlo o'rgatishning mazmuni va shakllarini ham tubdan o'zgartirmoqda.

Zamonaviy ta'lim talablariga ko'ra, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, axborotni qayta ishlash, muloqotga kirishish va til me'yorlarini faol qo'llay bilish ko'nikmalarini rivojlantirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Shu bois imlo qoidalarini an'anaviy usullar asosida o'rgatish bilan cheklanib qolish, o'quvchilarning savodxonlik darajasini izchil oshirish imkoniyatini cheklab qo'yadi. Aksincha, interaktiv metodlar, elektron ta'lim resurslari, multimedia vositalari va onlayn platformalardan foydalanish imlo o'rgatishni yanada qiziqarli, samarali va natijador jarayonga aylantiradi.

Mazkur maqolada o'zbek tilida imlo qoidalarini o'rgatishda qo'llanilayotgan zamonaviy metodlar tahlil qilinadi, innovatsion texnologiyalarning o'quv jarayoniga ta'siri o'rganiladi hamda imloni o'rgatishda qo'llash mumkin bo'lgan amaliy strategiyalar yoritiladi. Tadqiqotning dolzarbligi, avvalo, ta'lim tizimida savodxonlik masalasining muhim o'rin egallashi va imlo malakalarini mustahkamlashda samarador vositalarni izlash zarurati bilan belgilanadi.

O'zbek tilida imlo qoidalarini o'rgatish jarayonining ilmiy-metodik poydevori lingvodidaktikaning asosiy tamoyillariga tayanadi. Xususan, **ilmiylik, tizimlilik, uzviylik, faollik, onglilik va mustaqillik** tamoyillari o'quv jarayonining samaradorligini belgilaydi. Lingvodidaktik tadqiqotlar (G'.Abdurahmonov, A.Hojiyev, N.Mahmudov)ga ko'ra, imloni o'rgatish jarayoni faqat qoida yodlash emas, balki **fonetik, morfologik va semantik munosabatlarning** umumiy tizimini anglashni talab qiladi.

Misol uchun, orfografik me'yorni tushuntirishda fonetik asosga murojaat qilinadi: **kitob + -im = kitobim**, chunki o'zagi o'zgarmaydi. Bu morfologik tamoyilning amaliy ko'rinishidir. Fonetik va morfologik asoslarning uyg'unligi o'quvchilarda qoida-mantiqiy fikrlashni shakllantiradi.

Zamonaviy metodlarni qo'llash Davydov, Vigotskiy, Bruner kabi pedagog-psixologlar nazariyalariga uyg'un bo'lib, ayniqsa **faoliyatga asoslangan yondashuv** muhim rol o'ynaydi. Imlo qoidalarini o'rgatishda interaktiv metodlar o'quvchini passiv tinglovchidan **faol ishtirokchiga** aylantiradi.

Konstruktivizmga (Bruner, Piaget) ko‘ra, o‘quvchi bilimni tayyor holda emas, **mustaqil kashf qilish** yo‘li bilan egallaydi. Shundan kelib chiqib, imlo o‘rgatishda “qiyosiy tahlil”, “kashf etish” va “mantiqiy xulosa chiqarish” metodlari keng qo‘llanadi.

Masalan: O‘quvchilarga mukammal – mukamal, ta‘lim – talim, muammo – muamo kabi so‘zlar beriladi. Ular fonetik hodisani tahlil qilib, **qo‘sh undosh** va **tovush tushishi** hodisalarini ilmiy asosda farqlaydi.

Bugungi ta‘lim standartlari kompetensiyaga asoslangan bo‘lib, o‘quvchilar nafaqat qoida bilishi, balki uni amalda qo‘llay olishi talab etiladi. Bu yondashuv B.Blumning taksonomiyasiga asoslanadi:

bilish → tushunish → qo‘llash → tahlil → sintez → baholash.

Ilmiy asoslangan misol:

O‘quvchi:

1. qo‘sh undoshlar qoidalarini **biladi**,
2. misollar orqali **tushunadi**,
3. matnda qo‘llaydi → **qo‘llash**,
4. xatolarni topadi → **tahlil**,
5. yangi misollar yaratadi → **sintez**,
6. boshqa o‘quvchilarning ishini baholaydi → **baholash**.

Bu bosqichlar imlo kompetensiyasining to‘liq shakllanishiga olib keladi.

Ushbu maqolada o‘zbek tilida imlo qoidalarini o‘rgatishda zamonaviy yondashuvlar tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy metodlar (qoida yodlash, ko‘chirib yozish) faqat asosiy bilimlarni shakllantirsa, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va amalda qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirishda yetarli emas.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, raqamli resurslar va multimedia vositalari esa imlo o‘rgatish jarayonini yanada samarali, qiziqarli va natijador qiladi. Lingvodidaktik, psixolingvistik va kompetensiyaviy yondashuvlar asosida olib borilgan mashqlar o‘quvchilarda ortografik kompetensiyani tizimli shakllantiradi. Onlayn platformalar va test tizimlari esa xatolarni aniqlash va tezkor fikr-mulohaza berish imkonini yaratadi, bu esa bilimlarni mustahkamlashni ta‘minlaydi.

Shu bilan birga, ilmiy nazariyalar (konstruktivizm, faoliyatga asoslangan yondashuv, kognitiv yuklama nazariyasi) zamonaviy metodlarning samaradorligini asoslaydi va o‘quv jarayonida o‘quvchining faolligini oshiradi. Natijada, zamonaviy yondashuvlar yordamida imlo qoidalarini o‘rgatish jarayoni o‘quvchilarda nafaqat

bilim, balki amaliy ko'nikmalar, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotdan kelib chiqib, ta'lim jarayonida interaktiv mashqlar, multimedia vositalari, elektron resurslar va kompetensiyaviy yondashuvlarni keng qo'llash tavsiya etiladi. Bu esa o'zbek tilida imlo qoidalarini o'rgatish sifatini sezilarli darajada oshirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonov, G'. (2015). O'zbek tili didaktikasi. Toshkent: O'qituvchi.
2. Hojiyev, A. (2018). O'zbek tili grammatikasi va imlo qoidalari. Toshkent: Fan.
3. Mahmudov, N. (2020). Lingvodidaktika asoslari. Toshkent: Sharq.
4. Vigotskiy, L.S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
5. Bruner, J. (1966). Toward a Theory of Instruction. Cambridge, MA: Belknap Press.
6. Mayer, R.E. (2001). Multimedia Learning. Cambridge University Press.
7. Sweller, J. (1994). Cognitive load theory, learning difficulty, and instructional design. Learning and Instruction, 4(4), 295–312.
8. Leontyev, A.N. (1978). Activity, Consciousness, and Personality. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
9. Luriya, A.R. (1973). The Working Brain: An Introduction to Neuropsychology. New York: Basic Books.
10. Karimov, S. (2019). Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularning o'zbek tili ta'limida qo'llanilishi. Toshkent: Ma'rifat.
11. Yuldasheva, D. B. The Intensification Of Learning Uzbek Language Using Moodle Technology [Article]. Psychology and education, International scientific journal, 2021. 58(2): pp. 224-230
12. Yuldasheva, D.B. Approach is the main strategic direction which defines the components of teaching the Uzbek language. Science and World, International scientific journal, № 2 (90), 2021
13. Yuldasheva, D. B. Organization of terms as a factor for the improvement of economic sciences [Article]. Euroasian Research Bulletin, 2021. International scientific journal, Volume 2.